

τες τῶ κινδύνῳ, αὐ δὲ ζῶσι ψεύδονται. οἱ μὲν
 οὖν τοιοῦτοι ἦν ποιούτων μόνον μάρτυρες
 εἰσι· ἄλλοι δὲ, ἢ μὴ ἔστιν, ἢ μὴ ἀπὸ δὲ τῶ ποῖον,
 οὐ μάρτυρες· ὅθ, εἰ δίκαιον ἢ ἀδίκον· ἢ συμ-
 φέρον ἢ ἀσύμφερον. οἱ δ', ἀπὸ πᾶσι, καὶ ἀπὸ
 τούτων πρῶτα τοῖσι. πρῶτα τοῖσι δὲ, οἱ πολλοί·
 ἀδιὰ φθορῶν γὰρ. πρῶτα μὲν τὰ παρὰ
 μαρτυριῶν· μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐν
 ἡδ' εἰκότων δὲ κρίνειν καὶ τῶ ἐστὶ τὸ γινώ-
 μητῆ ἀρεσῆ. καὶ ὅτι ἐκ ἔστιν ἐξαπατησά-
 τα εἰκότα ὅτι ἀργυρίῳ. καὶ ὅτι οὐχ ἀλίσι-
 τα ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα. ἔχοντι δὲ
 κερὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα,
 καὶ ὅτι οὐδὲν αὐ ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐν ἡδ'
 λόγων ἰκανὸν ἴδι θεωρήσασθαι. εἰσι δὲ αἱ μαρ-
 τυρίαι, αἱ μὲν, ἀπὸ αὐτῶ· αἱ δὲ, ἀπὸ τῶ ἀμ-
 φισβητωῦτος. καὶ αἱ μὲν, ἀπὸ τῶ κεράγμα-
 τος· αἱ δὲ, ἀπὸ τῶ ἡδ' οἰς. ὡς φαίνεται, ὅτι οὐ-
 δὲ ποτέ βῆν διστησά μαρτυρίας χρησίμους·
 εἰ μὴ γὰρ καὶ τῶ κεράγματος, ἢ αὐτῶ ὁμολο-
 γουμήν, ἢ τῶ ἀμφισβητωῦτι ἐναντίας· ἀλ-
 λά ἀπὸ τῶ ἡδ' οἰς, ἢ αὐτῶ εἰς ὀπεικίαι, ἢ τῶ
 ἀμφισβητωῦτος εἰς φαιλότητα. τὰ δ' ἄλ-
 λα ἀπὸ μαρτυρίας, ἢ φίλου, ἢ ἐχθροῦ, ἢ μετα-
 ξῦ, ἢ διδοικουῦτος, ἢ ἀδοξουῦτος, ἢ μετα-
 ξῦ, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα διαφορῶν, ἐκ ἡδ'
 αὐτῶ τόπων λευκίαν, ἐξ οἴωντο καὶ τὰ ἐν-
 θυμήματα λέγουσιν. ἀπὸ δὲ ἡδ' σιωπηλῶν,
 ποσῶν τῶ λόγου χρησῆσι ὅστιν, ὅσον αὐξεν,
 ἢ καθερεῖν, ἢ πρῶτα ποιεῖν, ἢ ἀπίστοι· αἱ μὲν
 αὐτῶ ὑπαρῶσι, πρῶτα καὶ κυρίας· ὅθ δὲ τῶ
 ἀμφισβητωῦτος, τοῦ αἰτίων. κερὸς μὲν οὖν
 τῶ πρῶτα ἢ ἀπίστοις κατασκευάζειν, οὐδὲν
 διαφέρει τῆς ἀπὸ τῶν μάρτυρας κεράγμα-
 τείας ὅποιοι γὰρ αὐ πνεις ὡσιν οἱ ὅτι γεγραμ-
 μένοι, ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ σιωπήσαι
 πρῶτα εἰσιν. ὁμολογουμήν δ' ἔδ' τῆς σιω-
 πῆς, οἰκείας μὲν οἴσης, ἠεὶ ἡδ' ἡδ' ἡδ'
 σιωπῆς, νόμος ὅστιν ἴδιος, καὶ καὶ μέγας.
 καὶ αἱ μὲν σιωπήσαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον
 κύριον· οἱ δὲ νόμοι, τὰ καὶ τὸν νόμον σιω-
 πῆσαι. καὶ ὅλας αὐτοῖς ὁ νόμος, σιωπῆσαι
 ὅστιν· ὡς ὅστις ἀπίστε, καὶ ἀπαρεῖ σιωπῆ-
 κῶν, τῶ νόμοις ἀπαρεῖ. ἔπ δὲ, κεράγματος τὰ
 πολλὰ ἡδ' σιωπῆσαι, καὶ τὰ ἐκού-
 σα. καὶ σιωπῆσαι· ὡς ἀκύρον γυνομήν, ἀπαρεῖται ἢ κερὸς ἀλλήλοισι χρεῖα ἡδ' ἀ-
 δρώτων. καὶ τὰλλα δὲ ὅσα ἀμύπησι, ὅτι πολλῆς εἰδῆν ὅστιν. αὐ δ' ἐναντία ἢ, καὶ μὴ ἡδ'
 ἀμφισβητωῦτων, κερῶν μὲν, ἀπὸ αὐτῶ κερὸς νόμον ἐναντίον μεχέσασθαι, ταῦθ' ἀμύπησι

A si vis fuerint falsum dicere. Ac tales qui-
 dem de talibus testes sunt, Factum sit, nec-
 ne, Sic, necne. De qualitate verò non sunt
 testes, ut Iustumne, an iniustum, Utile, an
 inutile. Qui verò longinqui sunt, etiam
 de his fide dignissimi sunt. Nam dignissimi
 fide sunt antiqui, quia incorrupti. Certa e-
 nim fides est à testimoniis. Testes quidem
 non habenti illud seruit, quòd ex verisimilibus oportet iudicare, & id significat,
 mente optima esse. Et, quòd non licet cor-
 rumpere verisimilia argento. Et quòd non
 arguuntur falsorum testimoniorum veri-
 similia. Habenti verò contra non habentem,
 quòd subiecta iudicio non sunt veri-
 similia. Et quòd nihil opus esset testimo-
 niis, si rationibus satis esset rem perspicere.
 Sunt autem testimonia partim de ipso,
 partim de aduersario. Et alia quidem de
 facto, alia verò de moribus. Quare appa-
 ret, nunquam fore, ut careamus testimo-
 nio vtili: quia si non addit de re, quòd aut
 sibi faueat, aut controuersanti aduersetur,
 at de moribus ipsius aderit ad ostendendam
 improbitatem, vel controuersantis ad
 improbitatem. Alia verò de teste aut ami-
 co, aut inimico aut medio. Aut probato,
 aut infami, aut medio, & quæcunque alia
 eiusmodi differentia, ex iisdem locis du-
 cenda sunt, ex quibus etià enthymemata
 ducimus. De pactis etenim orationis vsus
 est, quatenus ea arget, aut diminuit, aut
 fide digna efficit, aut indigna. Si pro fe-
 ciant, fide digna, & rata, si pro aduersario,
 contra. Atque ad ea quidem fide digna,
 aut indigna reddenda, res nihil differt à
 testimonio tractatione. Quales enim sint, qui
 inscripti sunt, aut qui asserunt, his pacta
 fide digna sunt. Cùm verò constat adesse
 pactum, quòd proprium sit, augendum est.
 Pactum enim lex est priuata, & secundum
 partem. Et pacta quidem non efficiunt le-
 gem ratam. Leges verò rata efficiunt, quæ
 cum lege conueniunt, pacta. Et omnino i-
 psa lex pactum quoddam est. Quare qui-
 cunque non credit, & tollit pactum, leges
 tollit. Præterea aguntur multa ex contra-
 ctibus, & quæ sponte aguntur, ex pactis
 sunt. Quare si irrita fiant, tollitur inter se
 vsus hominum. Et alia, quæcunque con-
 ueniunt, promptum esse perspicere. Quòd
 si contrarium sit, & faciat cum aduersa-
 riis, primum quibus aliquis aduersus legem
 aduersantem pugnauerit, ea conueniunt.